

Interview

Max van Aerschot is architect en sinds 2008 stadsbouwmeester van Haarlem.

Max van Aerschot

Stadsbouwmeester Haarlem

Wat is de rol van de stadsbouwmeester in Haarlem bij het selecteren van architecten?

'Als stadsbouwmeester is een van mijn opdrachten het college van burgemeester en wethouders te adviseren bij architectenselecties. De stadsbouwmeester is ook inhoudelijk verantwoordelijk voor de afdeling Stedenbouw en Ontwerp. Als het gaat om selecties van ontwerp bureaus, heb ik gemerkt dat de vraag toch vaak neerkomt op "geef maar een naam". Maar waar het om draait is het selecteren van de bij de opdrachtgever, in dit geval de gemeente, horende ontwerper. Voor een stadsbouwmeester is dit gegeven bij uitstek een kans om na te denken over zijn rol waar het gaat om het selecteren van ontwerpers en bureaus. Je moet als stadsbouwmeester niet alleen kijken wat er zich binnen je stadsgrenzen afspeelt, maar ook een mening formuleren over het onderwerp selecties. Waar zitten al die opdrachten die door lokale overheden worden geformuleerd richting architecten en stedenbouwers? En wat betekenen die opdrachten voor de stad? Gemeenten trokken zich heel lang niets aan van rijksbeleid en meenden zelf wel te weten wie ze de ontwerp opdrachten moesten geven. In zekere zin houd ik een pleidooi voor (Europese) aanbestedingen. Maar die Europese aanbesteding is zijn doel volledig voorbij geschoten. De uitwerking van het protocol is faliekant mislukt.'

Wat gaat er mis?

'Ik zie dat er heel erg vanuit een technisch en juridisch denken wordt geformuleerd en moet constateren dat de uitkomst eigenlijk niet beantwoordt aan het doel dat werd beoogd. Het doel is het vinden van de passende ontwerper – architect c.q. stedenbouwer – binnen een redelijke, objectieve selectieprocedure. En met de redelijkheid dat iedereen aan bod kan komen.'

Waarom is die juridische kant zo zwaar gaan wegen? Is men bang voor rechtszaken?

'Angst, jazeker. Angst voor dingen die men mogelijk niet onder controle heeft. En dat staat de hele ontwikkeling en ordening van de stad in de weg. De krampachtigheid die ontstaat omdat je bang bent dat je het niet beheerst, dat het proces door je vingers weg zou glippen, is zo heftig en verlamdend. Daarom vind ik die Vlamingen zo geweldig, zo weergaloos ontvankelijk, met hun fantastische fenomeen van de Open Oproep¹.'

Klopt het dat jullie ook aan een voorstel voor een dergelijke procedure werken?

'Ik heb de wethouder en onze directie voorgesteld om voor Haarlem de mogelijkheden van die Open Oproep te onderzoeken. Dan ben je eerst uren bezig om uit te leggen wat de problematiek van het aanbesteden is en waarom je de Open Oproep voorstelt. Ik ben van mening dat de kern van het idee achter de Open Oproep heel waardevol is en heb tot op heden nog niet gehoord waarom het niet zou kunnen hier in Haarlem of in de rest van het land. Ik ga mijn uiterste best doen om over ongeveer een half jaar een model voor Haarlem te introduceren, gebaseerd op de Open Oproep in Vlaanderen. We zijn heel dicht bij een voor ons ideaal model, maar ik kan er nog niet te veel over vertellen. We zetten momenteel de puntjes op de i. In de inzendingen van een Open Oproep zie ik ook materiaal voor tentoonstellingen, waarmee je tevens het debat met de stad op gang brengt.'

De Open Oproep in Vlaanderen wordt overspoeld met inzendingen. Stel het lukt in Haarlem om de Open Oproep in te voeren en er komen 200 inzendingen. Maakt de stadsbouwmeester dan ook een voorselectie, net als de Vlaams Bouwmeester?

'In 1994 hadden we in Haarlem de prijsvraag voor het "Hofje van de 21e eeuw". Daarop kwamen 200 inzendingen. Nou en? Dan hang je ze allemaal op, loopt de hele jury er langs en heb je na afloop een prachtige tentoonstelling! Noud de Vreeze en ik hebben gesuggereerd om een forum van stadsarchitecten op te richten, die je voor dit soort selecties raadpleegt. Daarnaast is een mogelijkheid om selecties te bespreken in onze Adviescommissie Ruimtelijke Kwaliteit (sinds 2008 vervanger van de Welstand- en Monumentencommissie). Deze groep komt bijna elke week bij elkaar en kan voor een selectie gemakkelijk

¹ De Vlaams Bouwmeester heeft in Vlaanderen de Open Oproep geïntroduceerd. Vlaamse gemeenten laten, op vrijwillige basis, de voorselectie van architecten voor hun opdrachten over aan de Vlaams Bouwmeester. De uiteindelijke selectie gebeurt in samenspraak. Het meest opvallende van deze procedure is dat er geen minimumeisen worden gesteld aan de inschrijvers en de oproep met recht open genoemd wordt.

een uurtje langer blijven. Dat gebeurt dan ongeveer twintig keer per jaar. Een forum met stadsarchitecten organiseren is wel wat meer werk, maar levert een breed gezelschap op met een brede kijk. Je moet die selectie niet bij één persoon neerleggen.'

Nu is er een drempelbedrag voor Europees aanbesteden, maar de minister van Economische Zaken zou dat graag willen schrappen.

'Het zou vreselijk zijn wanneer die drempel verdwijnt. Binnen het vastgestelde structuurplan voor Haarlem zijn wij bijvoorbeeld 25 gebiedsvisies aan het opstarten. Daarbij kijken we goed naar het drempelbedrag voor een Europese aanbesteding. We willen bureaus voor kleine studieopdrachten benaderen, bij voorkeur op een Open Oproep basis. Dat kan nu al omdat het honorarium onder het drempelbedrag blijft. Zo kunnen we ontwikkelingen die stagneren in hele korte tijd een enorme versnelling geven door voor een klein bedrag een studieopdracht uit te laten voeren. Ik moet er niet aan denken dat dit niet meer mag. Dan stagneert alles!'

Hoe verhoudt de stadsbouwmeester zich tot de politiek?

'Er lijkt een misverstand te zijn dat de politiek – en dan met name de wethouder – de architectenbureaus zou moeten selecteren. Maar ik merk dat wethouders juist op zoek zijn naar kennis om ze te helpen kiezen. Stadsbouwmeesters zijn de juiste partij voor dat advies. Dan ben je ook de waan van de dag kwijt, want het kan zijn dat een wethouder er maar vier jaar zit. Ik zou een vurig pleidooi willen houden voor alle historische steden in Nederland om een stadsbouwmeester aan te stellen met een formele rol om het college inhoudelijk te adviseren over ruimtelijke ordening en ruimtelijke kwaliteit. Ik ben ook erg voor actief grondbeleid, waarbij de overheid zelf positie in de stad inneemt en zelf beslist wie er mag ontwikkelen. De Wet voorkeursrecht (Wvg) is een fantastisch middel om je positie als overheid te kunnen handhaven in zo'n stad. Ik hoop dat wanneer de gemeente weer actief grondbeleid zou invoeren, er tegen die tijd een adequaat nieuw model bedacht is voor Europees aanbesteden, dat veel meer lijkt op het voorbeeld van de Open Oproep. Waarin je een duidelijke vraag uitzet naar de markt, in dit geval de ontwerpende disciplines, en vervolgens reacties krijgt op die vraag. Van daaruit kun je dan selecteren op kwaliteit en op andere criteria dan in Europese aanbestedingen worden gevraagd.'

Nu worden vaak hoge omzeteisen gesteld en letterlijke referentieprojecten gevraagd.

'Kijk naar onze architectuurgeschiedenis en je zult verrast zijn door de manier waarop bepaalde gebouwen tot stand zijn gekomen. Gebouwen waar we nu apetrots op zijn, maar die heden ten dage niet meer via een

Dit gesprek tussen Max van Aerschot en Jeroen Mensink vond plaats op 9 november 2009 ten kantore van de Stadsbouwmeester in Haarlem.

Europese aanbesteding bij die architecten terecht zouden komen. Dan kom je voorbeelden tegen die de hele systematiek van deze Europese aanbesteding in één keer onderuit schoffelen. Hoe het wel zou moeten? Met lef, durf, vertrouwen en intuïtie. Dingen die ongelooflijk ongrijpbaar zijn. Bij architectenopdrachten komt heel veel emotie kijken, zoals binding met een plek, herkenning. Woorden die ik mis in dat format van de Europese aanbesteding zoals het nu werkt. Ontwerp heeft ook een culturele kant. En je moet ook iemand een kans kunnen gunnen.'